

ПІДГОТОВКА ПЕДАГОГА ДО ФОРМУВАННЯ ОСНОВ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У статті розкрито особливості підготовки майбутнього фахівця початкової школи до формування здорового способу життя та зміцнення здоров'я молодших школярів. Акцентовано увагу на вивченні навчального курсу "Методика вивчення валеології, основ безпеки життєдіяльності" у початковій школі" як передумови формування компетентності студентів у галузі валеологічного виховання.

Проблема здоров'я на особистісному й суспільному рівнях сьогодні набула широкого масштабу й розглядається як така, що кардинальним чином впливає на подальший розвиток людства. Особливе занепокоєння викликає погіршення стану здоров'я молодших школярів. За даними НАН України, абсолютно здорових учнів початкових класів на сьогодні лише 5 % (Л.І. Бордіян, П.Д. Добрий, В.С. Язловецький). Причинами цього є наслідки Чорнобильської катастрофи, забруднення природного середовища, катаклізми техногенного характеру, порушення режиму харчування, погіршення побутових умов, зниження рухової активності, надмірні навчальні навантаження, психологічна напруга. Гострою проблемою сучасного суспільства стало поширення серед неповнолітніх шкідливих звичок, зростає кількість дітей-споживачів наркотиків, токсичних речовин, тютюну, алкоголю, хворих на СНІД.

Однак здоров'я – категорія не тільки медико-біологічна, але й соціальна. Стан здоров'я сучасної людини залежить не тільки від зовнішніх умов, але, насамперед, і від власного ставлення до нього, від власної валеологічної поведінки. "Те, яке здоров'я має кожний із нас, багато в чому залежить від нашого поведіння в минулому – від того, як ми дихали і рухалися, як ми харчувалися, яку віддавали перевагу думкам і відносинам. Сьогодні, зараз ми визначаємо наше здоров'я в майбутньому" [1]. Навчити дитину змалку берегти своє здоров'я, дотримуватись норм здорового способу життя – першочергове завдання педагогів.

В останнє десятиліття здійснено ряд досліджень, у яких розглядаються різні аспекти проблеми формування здорового способу життя дітей, підлітків та молоді (В.О. Андреева, Т.С. Грузева, В.П. Горашук, М.Д. Зубалій, М.Є. Кобринський, Т.К. Кульчицька, С.В. Лапаєнко, А.В. Мерлін, А.М. Нагорна, Ж.О. Омельченко, М.В. Оржеховська, І.А. Панін, І.І. Петренко, С.О. Свириденко, Л.П. Сущенко). Проте аналіз науково-педагогічних джерел дає нам підстави стверджувати, що проблема підготовки майбутніх педагогів до формування основ здорового способу життя молодших школярів розроблена недостатньо і вимагає посиленої уваги науковців та практиків.

Мета статті – показати особливості підготовки майбутнього фахівця початкової школи до формування здорового способу життя та зміцнення здоров'я молодших школярів.

Здоровий спосіб життя – це діяльність, спрямована на формування, збереження та зміцнення здоров'я людей, як необхідної умови для прогресивного суспільства в усіх його напрямках.

Враховуючи те, що 70 % свого часу дитина перебуває в школі, саме вона повинна давати знання та вміння організовувати правильний здоровий спосіб життя, діагностувати, берегти та покращувати здоров'я дітей. В.О. Сухомлинський писав: "Піклування про здоров'я – це найважливіша справа вихователя" [2]. В умовах школи важливо навчити школярів використовувати резервні сили свого організму, навчити жити в суспільстві здоровою людиною, налагоджувати стосунки, спілкуватись із людьми, передбачати наслідки своєї поведінки, вміти приймати своєчасні рішення. Природно, що в екстремальних ситуаціях людина поводиться так, як її навчили. Адже внаслідок недосвідченості багатьох із нас, через невміння аналізувати те, що відбувається навколо, та робити умовиводи і приймати в будь-яких умовах своєчасні доцільні рішення, небезпечна ситуація для того, хто в ній опинився, може закінчитися трагічно.

Основна робота з реалізації цього завдання покладається на вчителів початкової школи. Молодші школярі найбільш сприйнятливі до навчальних впливів, тому доцільно використовувати цей вік для навчання дітей основам здорового способу життя.

Проте без спеціальної підготовки педагога, усвідомлення ним важливості зазначеної проблеми, озброєння його відповідними знаннями та практичними вміннями навчально-виховна робота з цього напрямку гальмуватиметься. Підготовка студентів до формування основ здорового способу життя молодших школярів є складовою професійного навчання й підвищення їхньої кваліфікації.

Значний внесок в особистісно-професійне становлення майбутніх педагогів робить навчальний курс "Методика вивчення валеології, основ безпеки життєдіяльності в початкових класах", розрахований на студентів спеціальності 6.010100 "Початкове навчання" Житомирського державного університету імені Івана Франка. "Методика вивчення валеології, основ безпеки життєдіяльності в початкових класах" – навчальна дисципліна, створена у відповідності з вимогами Державного стандарту підготовки вчителів початкової школи. Мета курсу – ознайомити студентів з основними завданнями та змістом шкільного предмета "Основи здоров'я", найдоцільнішими методами та формами роботи, розкрити методичні особливості вивчення учнями тем курсу, допомогти майбутнім учителям оволодіти методикою навчання дітей правил особистої безпеки. У рамках курсу вирішуються завдання підвищення теоретичного рівня знань студентів, удосконалення практично-методичних умінь, розвитку професійної самостійності, інтересу до творчої педагогічної діяльності, формування професійної компетентності.

Зміст та структура дисципліни розроблені таким чином, щоб уникнути дублювання навчальних курсів "Основи валеології" та "Безпеки життєдіяльності", які викладаються у ВНЗ.

Донедавна реалізації змісту курсу "Основи здоров'я" у початковій школі сприяли навчальні курси "Валеологія" і "Основи здоров'я". На думку багатьох науковців і вчителів-практиків, розподіл на два окремих предмети єдиного за змістом курсу є недоцільним. Це зумовлюється двома причинами. По-перше, при загальному дефіциті годин неможливо уникнути повторень у викладі навчального матеріалу. По-друге, вивчення на одному з предметів виключно основ безпечної життєдіяльності

надміру концентрує увагу дітей на небезпеках довкілля, що негативно впливає на їхній емоційний стан. Тому програма шкільного курсу "Основи здоров'я" інтегрує зміст обох предметів – "Валеології" та "Осн. безпеки життєдіяльності".

Лекційний курс "Методика вивчення валеології, осн. безпеки життєдіяльності в початкових класах" охоплює декілька тематичних блоків:

1. Теоретичні основи формування осн. здорового способу життя у молодших школярів.
2. Освітньо-виховна мета і завдання шкільного інтегрованого курсу "Основи здоров'я".
3. Використання інтерактивних форм і методів навчання на уроках "Основи здоров'я" у початковій школі.
4. Методичні особливості вивчення тем з "Осн. здоров'я".

Під час опрацювання тем блоку "Теоретичні основи формування осн. здорового способу життя у молодших школярів" уточнюється зміст понять "здоров'я", "здоровий спосіб життя", "безпека життєдіяльності", подається характеристика складових здоров'я: фізичної, психічної, духовної та соціальної. Основний акцент у роботі зі студентами робиться на врахуванні природи молодших школярів, їхніх вікових особливостей. У зв'язку з цим деякі аспекти подальшої роботи з учнями початкових класів суттєво відрізнятимуться від аналогічної роботи з дорослими. Студентів застерігають, що, знайомлячи дітей із небезпечними чинниками довкілля, не можна викликати в них тривогу, страх, неспокій. Головне правило для вчителів – не лякати дітей можливою небезпекою, а виховувати розумну обережність. Вивчення тематичного блоку передбачає розкриття психолого-педагогічних умов формування осн. здорового способу життя, педагогічних і гігієнічних вимог до уроку. Увагу студентів привертають особливості складання розкладу уроків учителем у початкових класах.

Тематичний блок "Освітньо-виховна мета і завдання шкільного інтегрованого курсу "Основи здоров'я" націлює майбутніх педагогів на широкі потенційні можливості такого курсу у формуванні осн. здорового способу життя дітей. Студенти ознайомлюються з метою, основними завданнями та змістом шкільного курсу, вивчають особливості уроків, їх структуру. Наскрізними для всієї початкової школи є теми: 1. Людина та її здоров'я. 2. Фізична складова здоров'я. 3. Соціальна складова здоров'я. 4. Психічна і духовна складові здоров'я. 5. Безпека життєдіяльності учнів удома, в школі, на дорозі, в громадських місцях, на відпочинку. Примусити дитину вести здоровий спосіб життя неможливо, однак прищеплювати, виховувати культуру здоров'я необхідно. На уроках "Основи здоров'я" в учнів формують активну мотивацію щодо дбайливого ставлення до власного здоров'я [3].

Однією з умов більш ефективного засвоєння молодшими школярами матеріалу на рівні знань, умінь і навичок є використання учителем, поряд із традиційними методами, інтерактивних форм і методів навчання. Висвітленню цих питань присвячується третій тематичний блок лекційного курсу. Студенти знайомляться з елементами деяких інтерактивних методик, які з успіхом застосовуються у практиці роботи початкової школи. Серед них:

- кооперативне навчання: технологія роботи в парах, робота в малих групах, акваріум;
- колективно-групове навчання: обговорення проблеми в загальному колі, "Мікрофон", "Мозковий штурм", "Навчаючись – учусь", "Асоціативний куш", метод проєктів, аналіз ситуацій;
- ситуативне моделювання: сюжетно-рольові та імітаційні ігри, розігрування ситуацій за ролями;
- опрацювання дискусійних питань: метод ПРЕС, дискусія за шкалою Мекдеса, графічна методика "Діаграма Венна" та ін.

Мета тематичного блоку "Методичні особливості вивчення тем з "Осн. здоров'я" – ознайомити студентів зі специфікою кожного тематичного напрямку шкільного курсу "Основи здоров'я", методикою опрацювання понять, особливостями методики вивчення тем, критеріями оцінювання навчальних досягнень молодших школярів з "Осн. здоров'я".

Поглибленню теоретичних знань та удосконаленню практично-методичних умінь студентів сприяють практичні та лабораторні заняття. У ході їх проведення студенти аналізують шкільні програми і підручники з "Осн. здоров'я"; розробляють анкети, тести для виявлення рівня сформованості здорового способу життя в дітей молодшого шкільного віку; відвідують уроки у школах м. Житомира, аналізують їх; вчать скласти плани-конспекти уроків, виготовляють наочні та навчальні посібники.

Вдало застосовується на заняттях квазіпрофесійна діяльність, що передбачає відтворення в аудиторних умовах елементів педагогічної праці, зокрема, програвання фрагментів уроків із їх подальшим аналізом та самоаналізом. Адже абстрактні знання, відірвані від реальності, дають мало користі. Такий вид роботи вимагає від студента-вчителя ґрунтовної педагогічної підготовки, змушує глибше зрозуміти тему, переосмислити наявні знання, сприяє оволодінню методичною майстерністю. У ролі учнів виступають самі ж студенти. Це породжує у групі особливу ауру, атмосферу відповідальності за себе і за кожного, взаємоповагу, без якої не може бути активізації особистісних якостей студента, формування професіонала.

Таким чином, набуті у процесі вивчення курсу "Методика вивчення валеології, осн. безпеки життєдіяльності в початкових класах" знання та навички допоможуть майбутньому педагогу підготуватися до практичної професійної діяльності та спрямувати їх на успішне формування осн. здорового способу життя молодших школярів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Рейнуотер Д. Это в наших силах. – М.: Просвещение, 1992. – С. 172.
2. Сухомлинский В.А. Как воспитать настоящего человека: Советы воспитателям. – Минск: Нар. асвета, 1978. – С. 143.
3. Бойченко Т.Є., Коваль Н.С. Основи здоров'я // Навчання і виховання учнів 2 класу: Метод. посібник для вчителів / Упор. О.Я. Савченко – К.: Видавництво "Початкова школа", 2003. – С. 412-431.

Матеріал надійшов до редакції 19.09.2007 р.

Басюк Н.А. Подготовка педагога к формированию осн. здорового образа жизни младших школьников.

В статтє рассматриваются особенности подготовки будущего специалиста начальной школы к формированию здорового образа жизни и укреплению здоровья младших школьников. Автор акцентирует внимание на изучении учебного курса "Методика изучения валеологии, осн. безопасности жизнедеятельности в начальной школе" как предпосылки формирования компетентности студентов в области валеологического воспитания.

Basyuk N.A. The Teacher's Preparation for the Junior Schoolchildren Healthy Way of Life Bases Formation.

In the article the peculiarities of primary school future specialist preparation for the junior schoolchildren healthy way of life formation and health strengthening. The author accents attention on the study of educational course "The methodology of valeology study, the bases of vital activity safety at primary school" as pre-conditions of students competence formation in the field of valeological education.